

Тема: НАРОДНИЙ ОДЯГ

План

1. Функції одягу.
2. Класифікація народного одягу.
3. Сорочки.
4. Поясний одяг.
5. Нагрудний одяг.
6. Верхній одяг.
7. Пояси.
8. Взуття.
9. Жіночі зачіски. Головні убори та прикраси.
10. Чоловічі зачіски. Головні убори та прикраси.
11. Основні комплекси одягу етнографічних районів України.
12. Козацький одяг.
13. Одяг української шляхти.

НАРОДНИЙ ОДЯГ

Функції одягу:

- захисна,
- апотропеїчна (оберегова),
- обрядова,
- естетична,
- етнодиференціююча,
- соціальна,
- статеві-вікова.

Види одягу за розташуванням на стані людини:

- натільний: сорочка;
- поясний (стегновий): запаска, плахта, опинка, дерга, штани;
- нагрудний: з рукавами (кофта, куртка) і без рукавів (кептарі, лейбики) та ін.;
- верхній (становий): осінньо-весняний, плащоподібний та хутряний зимовий;
- пояси;
- взуття: плетене (личаки), стягнуте (постоли), зшите (черевики, чоботи);
- головні убори.

Матеріал для виготовлення сорочок в українців:

- конопляне полотно
- лляне полотно

Основні типи українських сорочок:

- тунікоподібні,
- сорочки зі вставками,
- сорочки з кокеткою.

Найдавніші види поясного жіночого одягу:

- незшиті двоплатові запаски,
- одноплатові обгортки,
- плахти,
- дерги.

Нагрудний одяг

За матеріалом нагрудний одяг поділяли на:

- **суконний,**
- **полотняний,**
- **хутровий,**
- **комбінований.**

Найстарішою частиною народного одягу є **безрукавка**: у гірських районах – це **кірсетка**, у західних – **бруслики, лейбики, кабалі, катанки** тощо.

Верхній одяг

Виготовляли переважно з тканини домашнього виготовлення: **сукна, полотна, а також хутра.**

Сукно звичайно мало природний колір овечої вовни: **коричневий, білий, сірий і чорний.**

Види верхнього одягу: **гугля, манта, чугані (чуга), чугай, сердак, свита, кобеняки, сіраки, опанчі, каптани, кабати, юпки, куртка, кожух і кожушки.**

Пояси

Пояс – суттєва складова частина чоловічого і жіночого одягу. Перші слов'янські пояси були плетені, згодом ткані з вовни, льону, конопель, а також виготовлені зі шкіри.

Черес – ремінний чоловічий пояс, шириною 40-45 см, який застібався трьома-п'ятьма пряжками.

Жіночі пояси – ткані, вузькі й поліхромні: **крайка, окрайка, попружка, байорка.**

Взуття

Повсякденне літнє взуття чоловіків і жінок - **личаки, постоли та чоботи.**

Постоли, морщинці, ходаки носили поверх полотняних або вовняних онуч і панчіх.

Личаки (Полісся). Мали примітивну форму, фактично лише підошву з хрестовидної ликової плетінки.

Святкові чоботи, зокрема для дівчат і молодиць, виготовляли з **червоного, зеленого та жовтого сап'яну.**

Жіночі зачіски

Головні убори та прикраси

Найхарактернішою зачіскою українських дівчат було **заплітання волосся в одну або дві коси**, в які впліталися стрічки (кісники).

На Бойківщині дівчата збирали волосся у вузол ззаду (**куца курка**) або сплітали в **дрібушки** (тоненькі кіски).

Шийні прикраси

- На Прикарпатті, Закарпатті, Буковині, Поділлі як шийні прикраси відомі **гердани – селянки, драбинки, шлейки** – намисто з бісеру. Орнамент і кольори герданів поєднували з вишивкою, вони мали різні назви місцевого походження: **герданики, герданки, гарди, крайки, аркани, драбинки, рядки тощо**.
- Відмінною за формою від герданів були нашійні прикраси з бісеру – **ліци або шлейки** у формі довгої стрічки, два кінці якої з'єднували спереду на зразок петлі, один кінець закріплювали на шиї, а інший звисав до половини грудей.

Чоловічі зачіски

Особливістю чоловічої зачіски в Україні було підрізування волосся навколо голови на одній висоті – **під макітру**.

У гуцулів та бойків (XX ст.) волосся підрізали лише спереду. Поширена була чоловіча зачіска **під ворота** – волосся втиналося довкола голови, але ззаду залишалось дещо довшим.

Таку зачіску робили і на Київщині. Вона витіснила у XIX ст. звичай на сході України голити голову й носити **оселедець**.

Чоловічі головні убори

- **кізянка** – кругла шапка (Київщина, Полтавщина)
- **кучма** – чорна бараняча шапка з гострим конічним верхом
- **каптурки** або **гамерки** – вовняний або бавовняний ковпак із горизонтальними кольоровими смугами
- солом'яні **брилі** та повстяні **капелюхи**
- **гуцульські крисані**

Основні комплекси одягу етнографічних районів України

Характерною рисою

традиційного українського одягу є надзвичайна мальовничість, яка відбиває високий рівень культури виробництва, володіння багатьма видами й техніками опорядження та оздоблення.

Водночас народному одягу притаманна значна варіативність.

Буковина

www.traditions.org.ua

ЗАХІДНЕ ЗАКАРПАТТЯ

СХІДНЕ ЗАКАРПАТТЯ

ЧЕРНІГІВЩИНА

www.traditions.org.ua

ВОЛИНЬ

ЛЬВІВЩИНА

ПОДІЛЛЯ

ПОДІЛЛЯ

ПОЛТАВЩИНА

www.traditions.org.ua

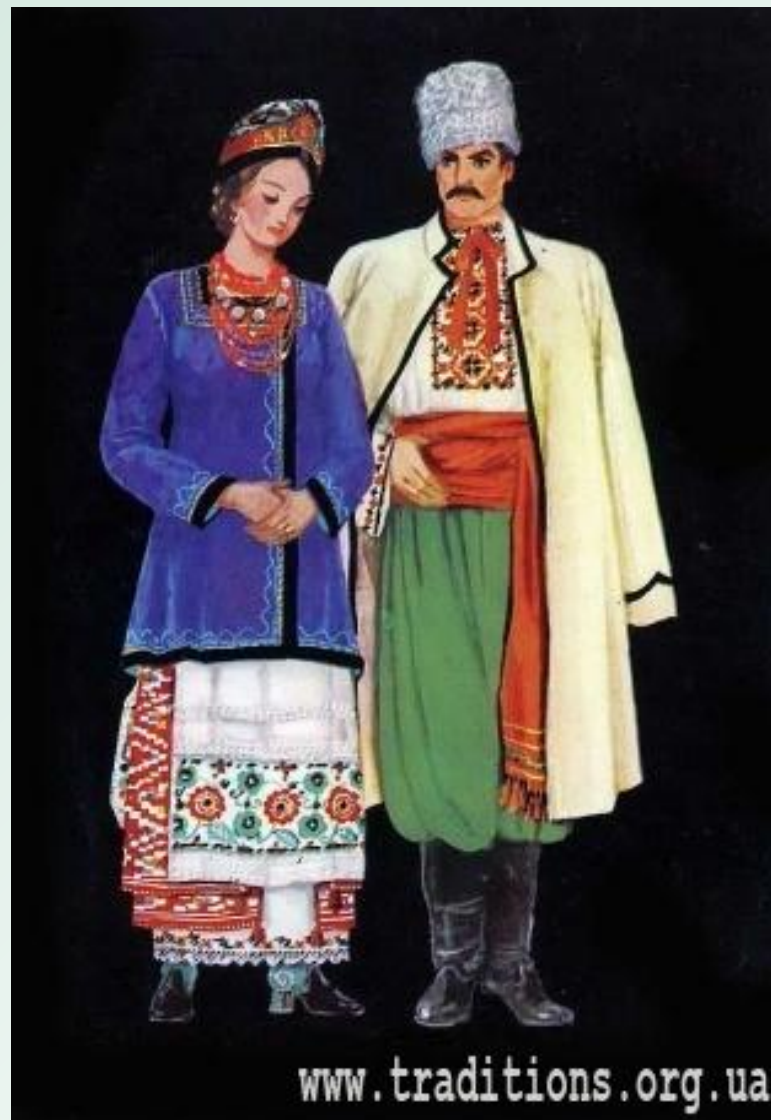
КИЇВЩИНА

ХАРКІВЩИНА

ДНІПРОПЕТРОВЩИНА

ДОНЕЧЧИНА

КИЇВЩИНА та ПОЛТАВЩИНА

Регіональна специфіка одягу

- матеріали для одягу;
- конструктивні, технологічні і декоративні прийоми його створення;
- способи виробництва окремих деталей: головних уборів, взуття, прикрас;
- колорит, техніка та мотиви орнаментики - особливо сорочок і поясного одягу, які майже до кінця ХІХ ст. зберігали давні локальні особливості;
- способи носіння і об'єднання всіх елементів одягу в повний, завершений комплекс вбрання.

Козацький одяг

Буденний одяг

рядових козаків виготовляли з грубих тканин, він складався із **сорочки, шаровар, каптана, жупана, шапки.**

Козацький одяг

Взимку

рядові козаки одягали довгі **кожухи** з великим смушковим коміром, **смушкову шапку** із суконним верхом, **сап'янові чоботи**. Вони також мали довгу, без рукавів, пошиту з вовни або шкіри, **кирею**. Характерним було носіння **оселедця та вусів**.

Козацький одяг

Одяг жінок

рядових козаків був подібний до селянського:

*сорочка, спідниця,
нагрудник, каптан, шуба,
головний убір, прикраси,
взуття*

Одяг козацької старшини

Старшинський одяг мав ті самі складові частини, але виготовлявся зі значно дорожчих тканин та з більшою кількістю прикрас.

Козаки носили каптани із сукна, а козацька старшина – з *шовку, атласу, алтабасу, оксамиту.*

Найпоширеніші відтінки:
червоний, зелений, жовтий

Одяг козацької старшини

Каптани прикрашали кольоровими шнурками або позументами, спереду нашивали гапники і ґудзики (мідні, срібні, золоті).

Шуби - з лисиці, вовка, рисі тощо.

Дорогі хутра покривали **оксамитом, тафтою та сукном**, дешеві – бавовняними тканинами.

Взуття виготовляли із червоного та жовтого сап'яну.

Доповненням до одягу були **рукавиці**, гаптовані золотом і сріблом.

Жінки старшин

Носили шовкові, гаптовані сріблом і золотом **сорочки, спідниці** з коштовних тканин.

Із таких самих тканин виготовляли верхній розпашний одяг, **кунтуші**, які відрізнялися від чоловічих багатими прикрасами.

Молоді носили **шапочки** з чорного оксамиту і напустами та двома різками – спереду і ззаду, **старші** – шапочки темних кольорів.

Одяг української шляхти

Комплекс чоловічого одягу шляхтича складався з *тонкої полотняної сорочки із зборами, широким відкладним коміром і манжетами, штанів*. Взимку носили штани з голубого сукна (*шаровари*).

Верхній одяг шляхти був різноманітним: *опанча (сірак), жупан, кунтуш, капота, кирея, кожух*

Одяг української шляхти

Взимку шляхта носила *кожухи*, *шуби* з темно-синього або темного сукна, підбиті овечим хутром або хутром лисиці.

Влітку – високі *суконні шапки*, обрамлені хутром, взимку – баранячі шапки, які мали зверху зшите дно.

Доповненням до шляхетського одягу була *шабля при поясі*.

Дякуємо за увагу!

